

Марченко Олена Вікторівна,
доктор філософських наук,
завідувач кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО: ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ У СУЧАСНОМУ ПРОСТОРІ ОСВІТИ

У ході професійної діяльності поліцейському постійно доводиться спілкуватися з людьми, причому нерідко в екстремальних умовах, підтримувати із ними на належному рівні психологічний контакт, активно впливати на перебіг комунікативних процесів. Очевидно, що це суб'єкт-суб'єктна діяльність, яка реалізується у системі «людина – людина», а її результативність значною мірою залежить від уміння поліцейського грамотно і професійно будувати своє спілкування.

Проблема психологічної готовності поліцейського до професійної комунікації – актуальна і фактично недосліджена вітчизняними науковцями. Тоді як у зарубіжних дослідженнях (Дж. Батлера, Ж.-П. Бродера, Г. Лангера, Р.Д. Свона та ін.) вже обгрунтовані загальні тенденції розвитку професійної освіти кадрів поліції, що забезпечують відповідність її вимогам часу та динамічним змінам в поліцейській діяльності. Зокрема мова йде про демократизацію процесу відбору в поліцію; відхід від військових традицій та створення власних; гуманізацію процесу навчання; інтелектуалізацію освіти; прагнення відповідати стандартам загальноуніверситетської освіти; формування творчого мислення і розвиток особистісних здібностей фахівців різних напрямів поліцейської діяльності; активне використання у процесі навчання співробітників поліції технологій дистанційної, відкритої і безперервної освіти; прагнення систем поліцейського освіти різних країн до інтеграції та кооперації. Посилюється увага й до психологічної готовності поліцейського до професійної комунікації. Так, у центрах підготовки поліцейських у США 10% усього часу навчання відводиться на освоєння ефективних методів спілкування з населенням. У поліцейських школах Німеччини навчальною програмою передбачено ґрунтовне вивчення основ професійної комунікації й розв'язання завдань професійного спілкування у складних, екстремальних умовах.

Узагальнення ключових положень наукової літератури за даною проблематикою дає підстави для виділення наступних особливостей комунікативної діяльності поліцейського.

1. Наявність владних повноважень, що є одним із найбільш вагомих факторів міжособистісної взаємодії поліцейського з іншими суб'єктами правових

відносин. Неадекватне сприйняття цих повноважень людьми, які спілкуються з поліцейським, подекуди створює ілюзію, що комунікація має однонаправлений звинувачувальний характер. Відповідно необдумане слово й недостатньо аргументована фраза з боку поліцейського може стати причиною серйозної психічної травми для іншого суб'єкта комунікації. Таким чином, комунікативна компетентність правоохоронця передбачає вміння побудувати спілкування насамперед з урахуванням цих психологічних факторів.

2. Нерозривний зв'язок професійної, зокрема комунікативної, діяльності поліцейського із моральними принципами справедливості, гуманності, чесності тощо. Саме у комунікативному акті якнайкраще розкривається моральна сутність правоохоронця, його життєві і професійні принципи та переконання.

3. Сформованість так званого «правового мислення», яке дозволяє за допомогою «мови закону» оцінювати правові явища і процеси й відповідним чином на них реагувати. А це вимагає вміння правильно, з лінгвістичної точки зору, оформлювати думки у відповідних юридичних поняттях і категоріях.

4. Поліцейському у ході комунікації часто доводиться мати справу із активним або пасивним спротивом з боку інших осіб або мікрогруп. До того ж спілкуватися випадає із представниками різних професій і соціальних груп різного культурного рівня, які демонструють асоціальні установки, некеріваність, агресивність, вороже ставлення до поліції. І в кожному конкретному випадку треба знаходити потрібний тон, відповідні слова, аби комунікація була належним чином сприйнята.

5. В основі професійного успіху поліцейського – готовність до швидкої зміни подій, різноманіття ситуацій спілкування. А отже, актуальними є такі якості й вміння, як здатність швидко встановлювати контакт із новими людьми, викликати у них почуття довіри; вміння миттєво обрати найбільш доцільну «формулу» спілкування залежно від психологічного стану та індивідуальних особливостей співбесідника [3, с.41-42].

Таким чином, комунікативні вміння і навички становлять значну частку професійної майстерності поліцейського, що є цілком природним з огляду на обґрунтовані сучасними науковцями (зокрема Е. Клімовим) формули професійного успіху у системі «людина – людина», який на 80-85% визначається комунікативною компетентністю й лише 15-20% – рівнем професійної підготовки за спеціальністю [2, с. 36]. Відповідно, чим вищий рівень комунікативної компетентності фахівця у цій галузі, тим ефективніше він вирішуватиме професійні завдання.

Опитування, проведені серед курсантів ДДУВС, свідчать про актуалізацію запиту майбутніх поліцейських на системне і ґрунтовне вивчення основ комунікативної діяльності. Курсанти вказують на певні труднощі у спілкуванні з однолітками і педагогами, недостатньо активну позицію у професійних та соціальних стосунках, необізнаність із ефективними способами спільної діяльності в умовах вирішення професійних завдань. Відтак актуальним

постає завдання формування комунікативної компетентності впродовж усього терміну їх навчання у вищій школі із врахуванням вимог щодо професійних якостей, знань та умінь спеціалістів юридичної справи.

На жаль, дидактичне забезпечення підготовки поліцейських до ефективної комунікації в умовах університетської освіти вкрай незадовільне. У навчальній літературі, що з'являється останнім часом, розкриваються окремі аспекти комунікативної діяльності людини у сучасному світі й подаються, як правило, несистематизовані «інструкції до дії» у тих чи інших комунікативних ситуаціях. Водночас вкрай бракує навчальних матеріалів, які б ураховували специфіку відносин і комунікативних зв'язків саме у професійній діяльності поліцейського.

Вирішення проблеми, яка полягає у несформованості в майбутніх поліцейських культури мислення і мовлення, у відсутності відповідних систематизованих знань і навичок ефективної взаємодії із суб'єктами правових відносин, можливе за умови комплексного підходу до підготовки курсантів у даному напрямі. Важливо, аби усі складові комунікативного «образу» майбутнього поліцейського – мовлення, мислення, індивідуально-психологічні якості й ціннісні орієнтири – розвивалися у нерозривній єдності, бажано в рамках кількох взаємопов'язаних навчальних дисциплін, як-от «Теорія соціальних комунікацій», «Культура професійного спілкування», «Основи моделювання професійної комунікації», «Конфліктологія», «Юридична психологія».

Отже, проблема оптимізації процесу формування комунікативної компетентності майбутніх поліцейських потребує системного вирішення, яке включатиме вироблення нових освітніх стратегій й розробку нових методик навчання. І від того, наскільки швидко і у повному об'ємі вона вирішуватиметься, залежить становлення поліцейського нового часу, здатного ефективно вирішувати професійні завдання.

---

1. Дьячук И. А. Социальная коммуникация / И. А. Дьячук // Социально-гуманитарные знания. – 2006. – №1. – С. 298-302.

2. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения: учеб. пособие. – 4-е изд-е, стер. – М. : Изд-ский центр «Академия». 2010. – 304 с.

3. Марченко О.В. Комунікативна культура юриста : навч. посібник / О. Марченко. – Дніпропетровськ : ТОВ «Інновація», 2015. – 200 с.

4. Сердюк О.П. Основи управління комунікативним процесом. – К., 2008. – 280 с.